

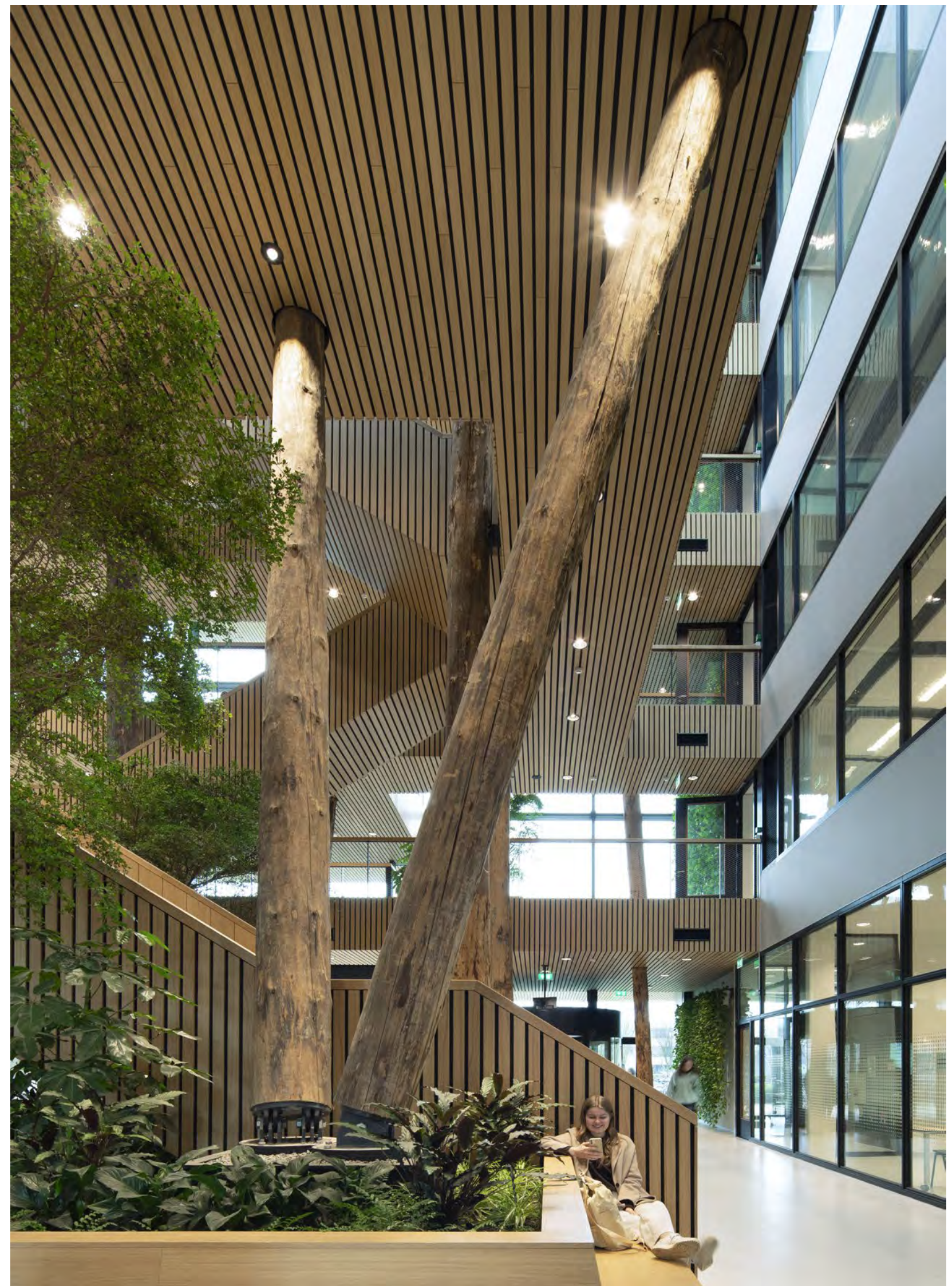
RAP

Rotterdam Architectuurprijs 2023

◆
WINNAAR
VAKJURYPRIJS 2023
ZUIDER GYMNASIUM

◆
WINNAAR
PUBLIEKSPRIJS 2023
FRIDTJOF NANSENSCHOOL

LANGEVELD BUILDING

RAP
EERVOLLE
VERMELDING

THE HUDSONS

THE HUDSONS

CURVES, COLOURS AND CUTOUTS

CURVES, COLOURS AND CUTOUTS

RAP
WINNAAR
VAKJURYPRIJS
2023

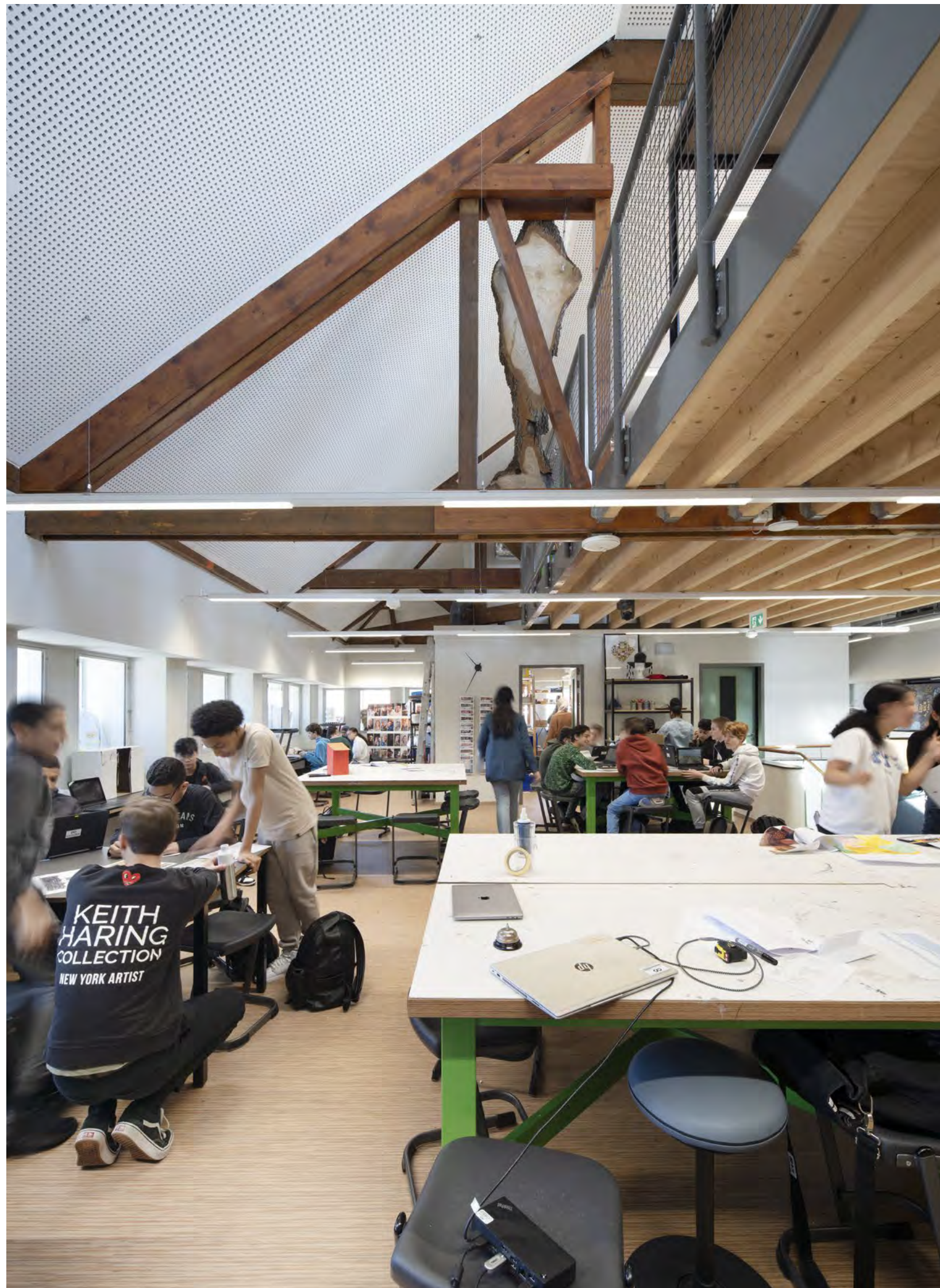
ROTTERDAM ARCHITECTUURPRIJS 2023

RAP
2^e PLAATS
PUBLIEKSPRIJS

ZUIDER GYMNASIUM

ZUIDER GYMNASIUM

inhoud

17 -
voorwoord
betekenis voor de stad
Chantal Zeegers

19 -
alle inzendingen

21 -
architectuur als collectieve inspanning
Barbara Luns

22 -
juryessay
architectuur die teruggeeft
Catja Edens

28 -
publieksprijs
de stem van het publiek

Betekenis voor de stad

In Rotterdam koesteren we onze architectuur. Sterker nog, we zijn er trots op! Onze stad onderscheidt zich door de aandacht en zorg voor al onze bouwwerken. Rotterdam heeft als enige stad in Nederland een beleid op architectuur. We bouwen daarmee gericht aan het weefsel van de stad en stimuleren de kwaliteit van bouwen.

Hoe mooi is het dat we dit vieren met een prijs? Met de Rotterdam Architectuurprijs schijnen we het licht op het beste dat onze stad te bieden heeft. Dit jaar zijn er weer meer inzendingen waarmee de groeiende rol van architectuur naar voren komt. Tegelijkertijd wordt met de prijs de brug geslagen naar een algemeen publiek. Rotterdammers worden betrokken en mogen hun stem uitbrengen op het beste project. En dat is dit jaar massaal gedaan, zowel online als offline. Ook de tentoonstellingen in het Timmerhuis en de Centrale Bibliotheek zijn goed bezocht. Steeds meer Rotterdammers voelen zich verbonden met architectuur.

Als wethouder sta ik voor de uitdaging om verschillende opgaven tot een goed einde te brengen: het bouwen van betaalbare en duurzame woningen, de klimaataanpak, het toevoegen van groen en zuinig zijn op de natuur die we hebben. En ik draag ook zorg voor het bouwen van een levendige stad met ruimte voor kunst, cultuur en horeca. Al die verschillende belangen zijn soms met elkaar in concurrentie.

Daarom ben ik zo enthousiast over de selectie voor de Rotterdam Architectuurprijs van dit jaar. Alle tien genomineerden brengen op eigen wijze iets voor de stad. Zij voegen ieder op hun manier waarde toe en nemen niet slechts ruimte in. Bijvoorbeeld door te bouwen met duurzame materialen, of door een energiepositief eindresultaat te behalen. Of door een gebouw te redden van de sloop en een nieuwe bestemming te geven. Door natuur haar gang te laten gaan of groen toe te voegen. Door bewoners actief te betrekken bij de ontwerpfase of van educatieve waarde te zijn. Alle tien projecten hebben een verbinding met en betekenis voor de stad.

Het is moeilijk kiezen uit deze geweldige inzendingen. De jury staat dan ook voor een ingewikkelde keuze om slechts één van deze waardevolle projecten als beste te bestempelen. Ik ben in ieder geval trots dat we zo'n mooi divers palet aan architectuur in onze stad hebben.

Chantal Zeegers

Wethouder Klimaat, Bouwen en Wonen

colofon

initiatief

Gemeente Rotterdam

organisatie en productie

Architectuur Instituut Rotterdam
team AIR: Barbara Luns, Jolanda van Dinteren,
Manon van den Blik, Jamie Hornis, Daniëlle Huisman,
Lotte Wierikx, Anne van Summeren

redactie en juryrapport

Catja Edens, Spatie

tekstcorrectie

Sandra van Noord, Noord voor woord

grafisch ontwerp

Loes Sikkens Visuele Communicatie

fotografie

Fotografie Frank Hanswijk

druk- en bindwerk

Veenman+

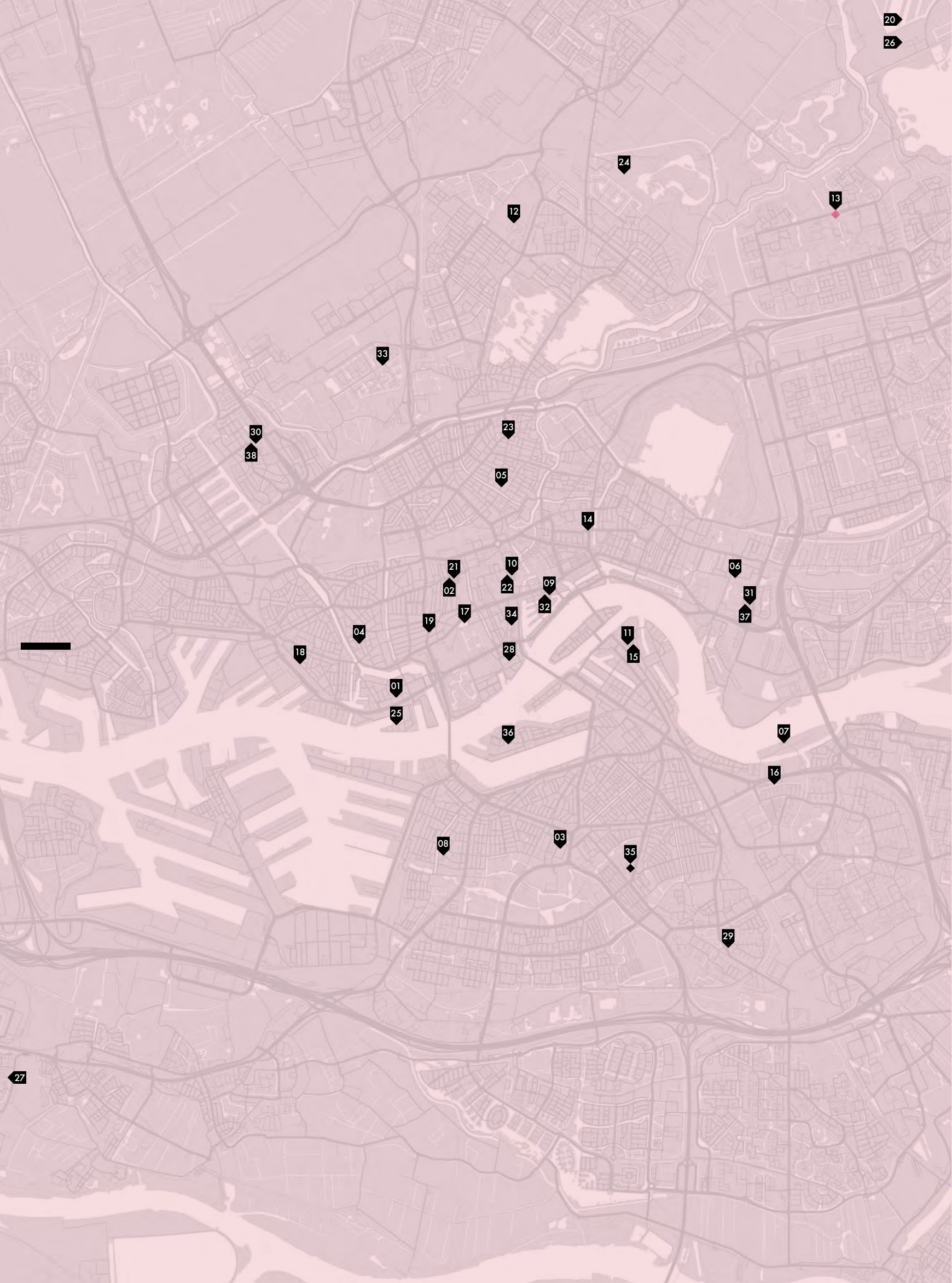
©AIR, Rotterdam 2023

air

 Gemeente Rotterdam

De Rotterdam Architectuurprijs is een onafhankelijke prijs voor Rotterdam, een initiatief van de gemeente Rotterdam, georganiseerd door AIR. De prijs wordt gedragen door de architectuurnota *Rotterdam Architectuurstad. Met ontwerpkracht bouwen aan Rotterdam*. De Rotterdam Architectuurprijs is een stimulans voor de kwaliteit van de gebouwde stad en een moment om de architectuur in Rotterdam te vieren.

ISBN 978-90-833210-1-1

alle inzendingen

01. Garage Loft Delfshaven
Opdrachtgever: Mètre Carré
Architect: Kumiki
Bouwer: Harder Constructie- & Adviesbureau
Van autostad tot woonstad, voormalige buurtgarage werd getransformeerd tot loftwoning met industriële uitstraling.

02. Gouverneurblok
Opdrachtgever: Woonstad Rotterdam
Architect: DaF-architecten / Ben Hoek (oorspronkelijke architect)
Bouwer: Willems Vastgoedonderhoud
In samenspraak met bewoners en corporatie Woonstad werd de kleurrijke expressiviteit van het Gouverneurblok hersteld en zijn passende galerijafsluitingen toegevoegd.

03. Uitbreiding winkelcentrum Zuidplein
Opdrachtgever: Riederwaard cv (Ontwikkelcombinatie Heijmans Ballast Nedam Development)
Architect: TOMDAVID Architecten
Bouwer: Heijmans Utiliteit
Uitbreiding van winkelcentrum Zuidplein zorgt voor een completer winkelaanbod en draagt bij aan de nieuwe identiteit van Hart van Zuid.

04. Van der Hilstblok
Opdrachtgever: Woonbron
Architect: CHNL architecten & adviseurs
Bouwer: BAM Wonen
De negentiende-eeuwse karakteristieken die bij een jarenachtigrenovatie teniet zijn gedaan, staan centraal in deze nieuwe renovatie van een woonblok.

05. Burgemeester Roosstraat
Opdrachtgever: Fullhouse
Architect: Fullhouse
Bouwer: Fullspeed
De scheefstand van deze negentiende-eeuwse huizen in een beschermd stadsgezicht is behouden in een transformatie met verschillende huur- en koopwoningen.

06. Les Beaux Jours
Opdrachtgever: Urbar
Architect: RoosRos Architecten
Bouwer: P. van Leeuwen
Dit complex met zeven appartementen is in uitstraling, materialen en dimensionering zorgvuldig ingepast in een laan met villa's uit de jaren zeventig.

07. Getijdenpark Eiland van Brienoord
Opdrachtgever: Gemeente Rotterdam
Architect: Gemeente Rotterdam
Bouwer: Combinatie: Van de Ven, Martens en Van Oord
De unieke getijdenatuur krijgt ruimte in dit park waar Rotterdammers de dynamiek van rivier en natuur ervaren in een wilgen-vloedbos en krekens met algen, biezen en riet.

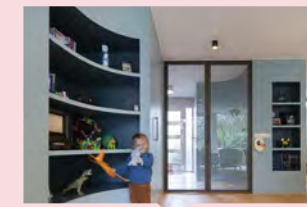
08. HPC Charlois
Opdrachtgever: Stichting LMC-VO
Architect: Spring architecten
Bouwer: Constructif
Uitbreiding van kleinschalige praktijkschool in Charlois omvat een interne verbouwing gecombineerd met nieuwbouw direct tegen het bestaande gebouw aan.

09. CasaNova
Opdrachtgever: VOF Wijnhaven 65 en Wilma Wonen
Architect: Barcode Architects
Bouwer: SBB Ontwikkelen en Bouwen
Opmerkelijke driehoekige toren vormt samen met The Muse een hoogbouwensemble, met veel gemeenschappelijke ruimtes en plek voor ontmoeting.

10. Rotterdam Rooftop Walk
Opdrachtgever: Rotterdamse Dakendagen
Architect: Rotterdamse Dakendagen, MVRDV en LOLA Landscape
Bouwer: Dutch Steigers
Tijdelijke route over de Rotterdamse daken met oversteek over de Coolsingel bood een opzienbarend perspectief op de stad.

11. CPO Stampioenstraat
Opdrachtgever: VVO de Stampioenen
Architect: Toko Fuze
Bouwer: C. Spek
Eik van de zeven woningen geeft uiting aan ideeën en wensen van de individuele opdrachtgever, terwijl ze ook samen een eenheid vormen.

12. Curves, colours and cutouts
Opdrachtgever: particulier
Architect: LAGADO architects
Bouwer: Sens Bouw
Interne transformatie van deze doorzonwoning brengt een onverwacht spel van kleur, volumes en doorkijkjes.

13. Fridtjof Nansenschool
Opdrachtgever: Stichting BOOR
Architect: BDG Architecten
Bouwer: BM van Houwelingen
Jenaplanschool kreeg duurzaam nieuw gebouw dat contact legt met natuur en omgeving, waar een wadi en natuurbos speelruimte bieden.

14. De Boezem
Opdrachtgever: Waaijer Projectrealisatie
Architect: De Zwarte Hond
Bouwer: Van Zanten Bouw
Appartementencomplex met ritmische bakstenen gevel compleet de straatwand van de Boezemweg en biedt ruimte aan tachtig appartementen.

15. Havenlofts
Opdrachtgever: Team Havenloft
Architect: Public Domain Architects
Bouwer: BIK bouw
Buurt van drijvende woningen in de Nassauhaven elk met eigen afval- en waterzuiveringsinstallatie en opgebouwd uit duurzame materialen.

16. GAMMA Noorderhelling
Opdrachtgever: Dunavast
Architect: SYNRG - BSA Wim de Bruijn
Bouwer: De Vries en Verburg
Parkeergarage en bouwmarkt zijn gecombineerd in het eerste gebouw van de nieuwe wijk Feyenoord City dat tevens fungeert als lichtbaken.

17. Het Podium
Opdrachtgever: Het Nieuwe Instituut
Architect: MVRDV
Bouwer: Dutch Steigers
Een podium op het dak van Het Nieuwe Instituut bood in de zomer van 2022 een tijdelijke plek voor events en het gesprek over de stad met uitzicht op de stad.

18. The Hudsons Rotterdam
Opdrachtgever: BPD Gebiedsontwikkeling en ERA Contour
Architect: Orange Architects
Bouwer: ERA Contour
Vijf woonblokken aan het Dakpark bieden een gevarieerd woningaanbod en kenmerken zich door zorgvuldig metselwerk en veel ruimte voor groen en gemeenschap.

vakjury 2023

Ninke Happel (juryvoorzitter)

‘Architecten zijn bij uitstek in staat om buiten de gevestigde kaders te zoeken naar vernieuwing en opschoning van de bouw- en ontwikkelwereld zodat deze inclusiever, interessanter en nietsonttrekkend kan worden. Ik ben nieuwsgierig naar goede architectuur die sociale cohesie en een schonere bouw wereld bevordert.’

Ninke Happel is architect en medeoprichter van Happel Cornelisse Verhoeven (HCVA). Het bureau maakt publieke gebouwen, woongebouwen en openbare interieurs waaronder veel herbestemmingen en renovaties. Happel is initiator van Het Rotterdams Woongenootschap en geeft regelmatig lezingen in binnen- en buitenland

Mohamed Baba

‘Wat voor stad willen we bouwen en achterlaten, zodat mensen goed, betaalbaar en fijn kunnen wonen, werken en vrije tijd doorbrengen? Sociale cohesie en leefbare wijken staan of vallen met het ambacht van architectuur.’

Mohamed Baba heeft een brede ervaring op het gebied van wonen en woningbouw aangevuld met expertise in onderwijs en welzijn. Sinds 2020 is hij bestuursvoorzitter van woningcorporatie Haag Wonen en Alliantietrekker Wonen en Leefomgeving voor Den Haag Zuidwest. Van 2016 tot 2020 was Baba directielid bij de Rotterdamse woningcorporatie Woonbron.

Shelley Long

‘De complexe realiteit van de gebouwde omgeving zal de komende eeuw in het teken staan van grootschalige verstedelijking, de voortdurende effecten van kolonisatie en globalisatie, snelle digitalisering, de klimaatcrisis, stijgende zeewaterspiegels en onzekere ontwikkelingen op het gebied van milieu. De infrastructurele oplossingen moeten de gelaagde vloeiende aders van onze steden, plattelandsgebieden en wateren worden. Die vragen om een systemische aanpak met gelijke delen pragmatisme en voorstellingsvermogen, nieuwe technologie en oud vakmanschap, wetenschap en kunst.’

Shelley Long is een Canadese landschapsarchitect. Haar interesse in systemisch ontwerp, infrastructuur en de verhouding tussen mensen en hun landschap bracht haar naar Nederland. Bij West 8 urban design & landscape geeft ze sinds 2018 leiding aan complexe internationale projecten.

Lyongo Juliana

‘Ik vind dat je als architect een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebt. Met hoogwaardige stedenbouw en architectuur wil ik oplossingen aandragen voor vraagstukken uit de maatschappij.’

Lyongo Juliana is als architect werkzaam in Nederland en het Caribisch gebied. In het Caribisch gebied heeft hij verschillende spraakmakende, moderne gebouwen ontworpen vanuit een gedegen kennis van het lokale klimaat en de cultuur. Zijn werk in Nederland richt zich de afgelopen jaren op een meer diverse en inclusieve stedenbouw en architectuur.

Veerle Alkemade

‘De vergroeiing van de architectuur met de markt maakt het ingewikkeld om projecten te realiseren die van meer betekenis zijn dan enkel het creëren van financieel rendement voor ontwikkelaars. Wanneer architecten, bouwers én opdrachtgevers bereid zijn om rekenschap te geven aan allerlei geleefde ervaringen op een plek, geloof ik dat zij in staat zijn tot het realiseren van architectuur die op een duurzame manier sociaal-maatschappelijke infrastructuur kan versterken.’

Veerle Alkemade is architect en werkt als gastdocent aan de TU Delft. Vanuit een droom van een meer feministische architectuurpraktijk maakt zij samen met Catherine Koekoek de architectuurpodcast *Respons*, een meerstemmige zoektocht naar betekenis in de architectuur in een tijd van meervoudige crises.

Architectuur als collectieve inspanning

Barbara Luns, directeur van AIR

Architectuur is meer dan alleen het ontwerp en de constructie van gebouwen. Het is een collectieve inspanning, een collectief goed dat de kracht heeft om gemeenschappen te vormen en steden te transformeren. Dit uitgangspunt is duidelijk terug te zien in de keuze van het publiek, de reflecties van de jury en de eervolle vermeldingen en winnaar die zij hebben aangewezen voor de Rotterdam Architectuurprijs 2023.

Samen met de jury constateert ook AIR, het Architectuur Instituut Rotterdam, dat de traditionele driehoek van opdrachtgever, architect en bouwer feitelijk een vierkant moet zijn waarbij de gebruiker een integrale rol speelt. Het is essentieel dat alle betrokken partijen, van opdrachtgevers en architecten tot bouwers en gebruikers, samenwerken en gezamenlijk hun kennis inbrengen om tot een duurzame en gedragen architectuur te komen.

Hoewel er veel wordt gebouwd, ontbreekt het vaak aan een echte verbinding met de stedelijke gemeenschap. Het is een uitdaging om ervoor te zorgen dat wat er wordt gebouwd, ook daadwerkelijk wordt gedragen door de mensen die er dagelijks gebruik van maken. Daarbij moeten we ons bewust zijn van het feit dat professionals in de architectuursector gewend zijn om vanuit een professioneel kader naar architectuur, stedenbouw en landschap te kijken. Vaak gebeurt dit van bovenaf, gericht op de grotere structuren en samenhang.

De stad is echter voortdurend in beweging, en veel mensen ervaren deze veranderingen vanaf het maaiveld, vanuit hun eigen leefomgeving. Ze zien de stad veranderen, maar niet altijd vanuit het meer abstracte perspectief van de professional. De stedeling leeft in de stad, maakt er gebruik van en heeft daarmee unieke kennis en kracht. Het is van groot belang om deze kennis en kracht te benutten en het enthousiasme van de stedelijke gemeenschap te gebruiken om de blik waarmee professionele partijen kijken te verbreden. Met de kennis *from the ground* van de stedeling wordt het mogelijk om opgaven vanuit een ander perspectief te benaderen en op een andere manier vorm te geven.

Voor een duurzame architectuur met mogelijkheden voor de toekomst is het van belang dat vakexperts en gebruiksexperts samenwerken en van elkaar leren. Gelukkig worden er al goede stappen gezet in deze richting. AIR ziet het verbinden van het perspectief van de stedeling en de professional als een belangrijke opgave en brengt deze tot uitdrukking in programma's als het Stadmakerscongres, de Rotterdam Architectuur Maand en het cultuuronderwijsprogramma. De Rotterdam Architectuurprijs 2023 erkent en waardeert projecten die niet alleen esthetisch en technisch uitblinken, maar ook de betrokkenheid en het begrip van de gebruikers weerspiegelen.

Het erkennen van architectuur als collectieve inspanning en collectief goed is een belangrijke stap in de richting van duurzame en leefbare steden. Het is tijd om de kennis en kracht van de stedeling te gebruiken en te betrekken bij het ontwerpen en ontwikkelen van de stedelijke omgeving. Dit zal niet alleen leiden tot betere en meer inclusieve oplossingen, maar ook tot een betere leefomgeving voor alle betrokkenen.

19. 's-Gravendijkwal 130-132
Opdrachtgever: MIWAJO
Architect: Architectuur Atelier Sjoerd Kuindersma
Bouwer: WJ Projects
Beeldbepalend hoekpand uit 1882 werd in eerste instantie verbouwd tot hotel en later getransformeerd tot appartementencomplex met horeca.

20. Terpwooning Rotterdam
Opdrachtgever: particulier
Architect: studio AAN
Bouwer: De Hek
Vrijstaande terpwooning met verdiepte slaapkamers en twee patio's oriënteert zich op het polderlandschap van Waterwijk in Nesselande.

21. Groen/blauw dak De Doelen
Opdrachtgever: Gemeente Rotterdam
Architect: Kraaijvanger Architects en Deltavormgroep
Bouwer: Van der Tol hoveniers en terreininrichters
Het dak van het concertgebouw houdt water vast in een groene omgeving op hoogte die toegankelijk is voor bezoekers en bijdraagt aan het stedelijk klimaatvraagstuk.

22. hAavn
Opdrachtgever: Leyten en Van Maren
Architect: Klunder Architecten
Bouwer: Van Roey Groep
Twee stedelijke blokken met wederopbouwkwaliteiten bieden zelfstandige woonruimte voor studenten in het hart van de stad met uitzicht op de Laurenskerk.

23. Kop van Noord Fase 4
Opdrachtgever: Woonstad Rotterdam
Architect: CHNL architecten & adviseurs
Bouwer: Jurriëns Groep
Negentiende-eeuwse portiek-etagewoningen met winkels in de plint hadden geleden onder jarentachtigrenovatie maar zijn nu hersteld in oude glorie.

24. Roaring seventies
Opdrachtgever: particulier
Architect: NEAR studio
Bouwer: C. Hoogvliet & zn
Villa aan de rand van het Bergse Bos combineert binnen- en buitenleven in de sfeer van de jaren zeventig.

25. Eden District
Opdrachtgever: Blauwhoed
Architect: Arons & Gelauff architecten en Architectuur MAKEN
Bouwer: Stebru
Dit woongebouw op de Lloydpier biedt een zeer grote variatie aan woningen rondom een groene binnentuin als hart van de gemeenschap.

26. Strand Noord Nesselande
Opdrachtgever: Nederlandse Bouw Unie
Architect: JMW architecten
Bouwer: Nederlandse Bouw Unie
Dit woonbuurtje met de sfeer van een badplaats telt vier woningtypen die de kwaliteiten en mogelijkheden van de locatie optimaal benutten.

27. Woningen Parkbuurt
Opdrachtgever: Heijmans Vastgoed en Gemeente Rotterdam
Architect: RoosRos Architecten en ECHO Urban Design
Bouwer: Heijmans Woningbouw
Met een klimaatadaptief en natuurinclusief omgevingsontwerp als basis is een parkachtige woonbuurt opgebouwd waarin groen en gemeenschap centraal staan.

28. De Zalmhaven
Opdrachtgever: Zalmhaven CV (AM en Amvest)
Architect: Dam & Partners Architecten (Zalmhaven I) en KAAAN Architecten (Zalmhaven II en III)
Bouwer: BAM Bouw en Techniek - Speciale Projecten
Ensemble van een hoge toren met glazen kroon en twee lagere torens, met herenhuizen in de plint en grote daktuin die aansluit bij het geplande park.

29. Basisschool Het Open Venster
Opdrachtgever: Gemeente Rotterdam
Architect: BDG Architecten
Bouwer: BM van Houwelingen
Schoolgebouw met getrapte contour werd gerealiseerd op al bestaande fundamenten en opent zich met grote vensters naar de omgeving.

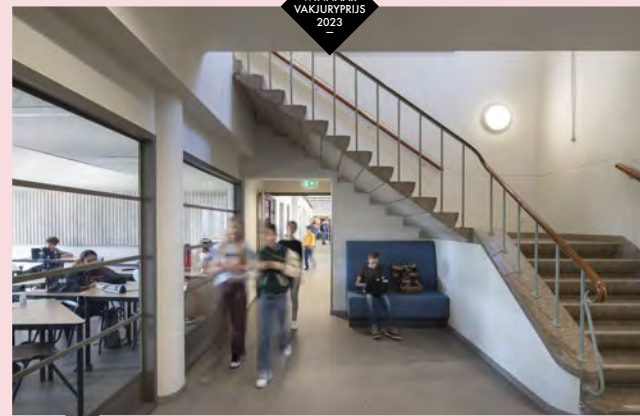
30. Albert Schweitzerschool, Rotterdam
Opdrachtgever: RVKO
Architect: atelier PRO i.s.m. studio Ip
Bouwer: WSP
Nieuwbouw als aanvulling op bestaand schoolgebouw biedt aula als hart van de school en sluit aan bij de uitstraling en stedenbouwkundige identiteit van de omgeving.

31. Sports Building
Opdrachtgever: Erasmus Universiteit Rotterdam
Architect: VenhoevenCS architecture+urbanism
Bouwer: Remmers Bouwgroep
Trainings- en wedstrijdcentrum voor de universiteitscampus met ruimte voor meer dan vijftig sporten is energieneutraal en uitgevoerd met circulair geogoste materialen.

32. OurDomain
Opdrachtgever: Greystar
Architect: Tangram Architecten
Bouwer: Stebru
Hoog woongebouw met 612 appartementen voor studenten en starters vormt de nieuwste toevoeging aan de hoogstedelijke omgeving tussen Wijnhaven en Oude Haven.

33. De Driehoek
Opdrachtgever: Roosdom Tijhuis
Planontwikkeling
Architect: Steenhuis Bukman Architecten
Bouwer: Bouwbedrijf Roosdom Tijhuis
Ensemble van drie geschakelde en zes vrijstaande herenhuisen op een driehoekig perceel begrensd door de ondergrondse TGV-route.

34. Cooltoren
Opdrachtgever: De Vijf Heeren
Architect: V8 Architects
Bouwer: Ballast Nedam
Wootoren van 154 meter in het hart van Rotterdam markeert met zijn contour de zogenaamde 'Rotterdamse laag' en de veelvoorkomende torenhoogte van 70 meter.

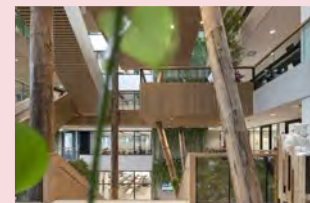

35. Zuider Gymnasium
Opdrachtgever: BOEi Nationale Maatschappij tot Restaureren & Herbestemmen van Cultureel Erfgoed
Architect: Molenaar & Co architecten
Bouwer: Burgy Bouwbedrijf
Het eerste zelfstandige gymnasium van Rotterdam Zuid werd gevestigd in monumentaal poortgebouw van het Zuiderziekenhuis dat in 2013 van de sloop werd gered.

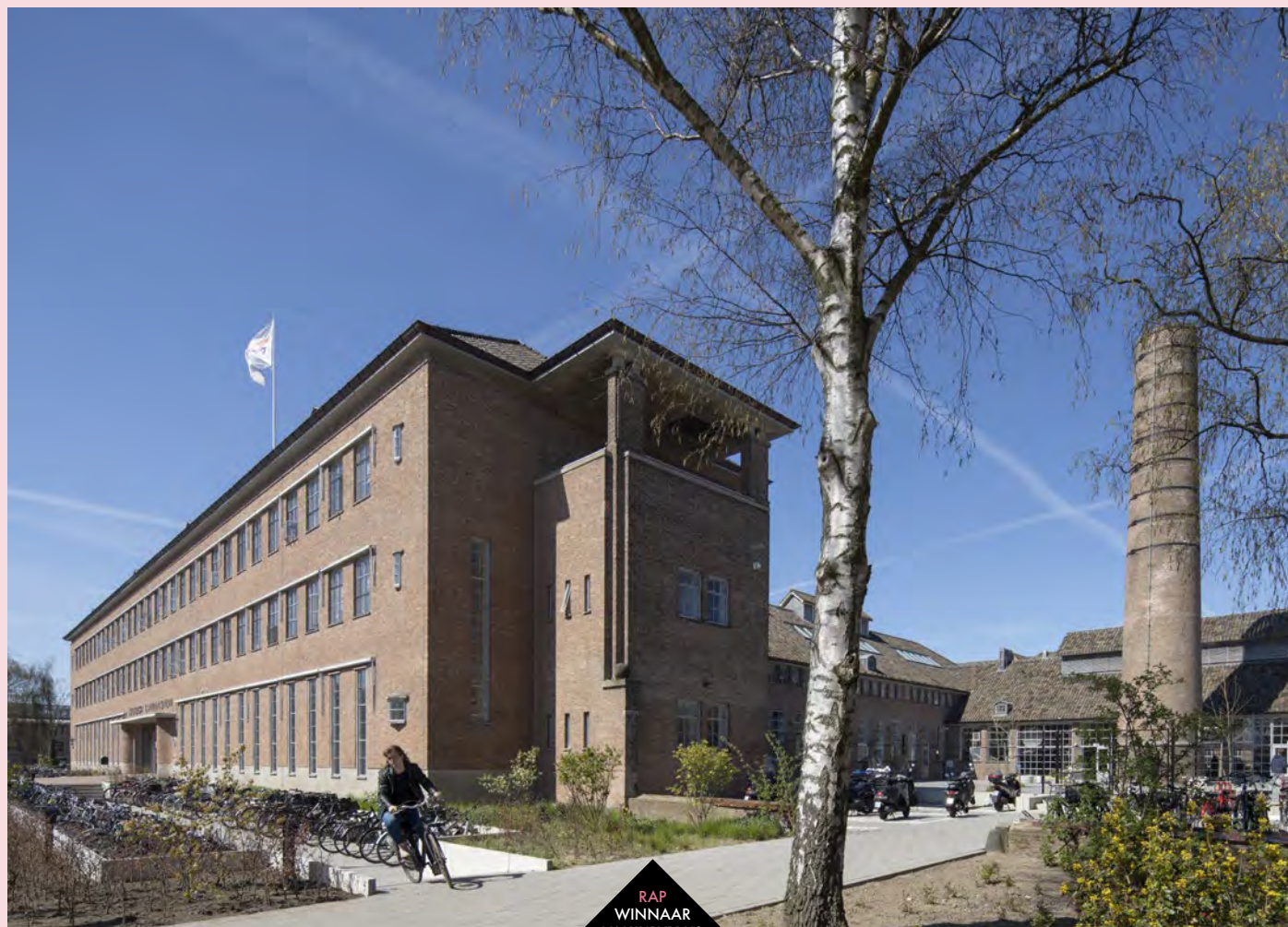
36. De Houten Kop
Opdrachtgever: CPO Kaappark
Architect: Studio Architectuur MAKEN
Bouwer: Bouwbedrijf Engels & Verbiest
Kleinschalige verdichting in de vorm van een houten kopgebouw met casco uit kruislings verlijmd hout (CLT) biedt ruimte aan drie appartementen met uitzicht op het Kaappark.

RAP
WINNAAR
VAKJURYPRIJS
2023

37. Langeveld Building
Opdrachtgever: Erasmus Universiteit Rotterdam
Architect: Paul de Ruiter Architects
Bouwer: BAM Bouw en Techniek
Dit energiepositieve onderwijsgebouw heeft een natuurlijke inrichting met groen, hout en daglicht en een zeer effectief en energiezuinig ventilatiesysteem op zon en wind.

38. Baumannkerk
Opdrachtgever: RO-OK
Architect: HOYT Architecten
Bouwer: Van Wijnen Stolwijk
Transformatie van een wederopbouwkerk omarmt de monumentale status en kiest de oude programmatische structuur als uitgangspunt voor de nieuwe woonfunctie.

Zuider Gymnasium

RAP
WINNAAR
VAKJURYPRIJS
2023

ARCHITECTUUR DIE TERUGGEEFT

Essay namens de jury
door Catja Edens

Architectuur heeft een bijzondere relatie met de factor tijd. Tussen het eerste plan voor een bouwwerk en het moment van ingebruikname strekken zich vaak vele jaren uit. Op een bepaalde manier kijkt de jury van de Rotterdam Architectuurprijs dus terug in de tijd als zij zich buigt over de ingezonden bouwwerken met alle wensen, eisen en idealen die ze in zich dragen. Nu er veel verandert in samenleving en leefomgeving, en vanzelfsprekendheden continu worden bevraagd, is het van belang dat we ons verhouden tot die factor tijd. Welke bijdrage kunnen bouwwerken die dit jaar voor de Rotterdam Architectuurprijs werden ingezonden leveren aan het huidige Rotterdam? Hoe verhouden zij zich tot het verleden van de stad zoals dat in bestaande gebouwen, straten en parken is af te lezen? En welk perspectief bieden ze voor een toekomst waarin Rotterdam steeds betere antwoorden zal moeten vinden op de grote uitdagingen zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit, sociale inclusiviteit, gezondheid en geluk? Architectuur die de stad dient met aandacht voor deze vraagstukken, door ze met vindingrijkheid, vakmanschap en een goede samenwerking tussen opdrachtgever, architect, bouwer én gebruiker tegemoet te treden, architectuur die getuigt van respect voor wat er is en van optimisme voor de toekomst, is prijzenswaardige architectuur, vindt de vakjury.

Het is duidelijk dat de wooncrisis ook Rotterdam voor grote uitdagingen stelt. Onder de inzendingen van de Rotterdam Architectuurprijs ziet de jury dit jaar weer vele antwoorden op de vraag hoe Rotterdam haar burgers passende woningen kan bieden. Dat daarbij hoog wordt ingezet op het wonen in torens mag blijken uit de Cooltoren, Casanova, de Zalmhaven en Our Domain als inzendingen voor deze editie. Het is duidelijk dat de afgelopen jaren met ambitie is gewerkt aan de ontwikkeling en verrijking van deze woonvorm, door gemeenschappelijke voorzieningen zoals dakterrassen toe te voegen en veel aandacht te besteden aan vormgeving en programmering van de plint voor de aansluiting op het stedelijk domein. Tegelijkertijd constateert de jury dat het wonen in torens minder geschikt en bereikbaar blijft voor gezinnen en mensen met een bescheiden woonbudget – een grote groep in de Rotterdamse samenleving. De torens leveren een spectaculaire verdichting op en dragen bij aan de Rotterdamse skyline. Maar zouden ze niet op nog meer fronten moeten teruggeven aan de stad, de mensen en de leefomgeving? En valt de forse milieubelasting die hoogbouw met zich meebrengt nog wel te legitimeren? Op basis van deze afwegingen heeft de jury ervoor gekozen deze torens niet in haar selectie op te nemen.

Het reanimeren van architectuur

De grootste duurzaamheidswinst in architectuur valt nog altijd te behalen met renovatie- en transformatieprojecten, want wat niet wordt gesloopt hoeft ook niet opnieuw gebouwd te worden. Toch is het aandeel transformatieprojecten met 30 procent aan de bescheiden kant in deze editie.

Bijzondere waardering heeft de jury in dit kader voor de renovatie van het **Gouverneblok**, een jarenzeventigcomplex dat deel uitmaakt van een nog ondergewaardeerde tijdlaag in de gebouwde stad. Het herinnert aan de roerige periode van stadsvernieuwing toen de bewoners van Rotterdam West ten strijde trokken voor hun recht op goede huisvesting. De woonblokken werden destijds zorgvuldig ingepast in het vroeg-twintigste-eeuwse weefsel van Rotterdam West waar ze met de gele baksteen en kenmerkende rondlopende poortjes en driehoekige erkers ook vernieuwing brachten. In de loop der jaren onderging het complex verschillende opknappbeurten waarbij de oorspronkelijke uitstraling steeds wat verder vervaagde. Originele kleuren en raamverdelingen werden aangepast en sommige architectonische details verdwenen uit beeld.

Voor een nieuwe renovatieronde besloot corporatie Woonstad het over een andere boeg te gooien. DaF-architecten, specialisten in jarenzeventigbouw, kreeg de opdracht een renovatieplan te ontwikkelen met de oorspronkelijke architectonische kwaliteiten als uitgangspunt. De architecten raadpleegden daarvoor oude bouwtekeningen en foto's en voerden gesprekken met Ben Hoek, de architect van het complex. Dit bood de basis voor een renovatie-ontwerp dat de oorspronkelijke intenties en kwaliteiten van het Gouverneblok in ere herstelt, maar nergens rigide wordt. Bij de vervanging van de kunststof kozijnen werd de oude raamverdeling teruggebracht en de oorspronkelijke expressie van de gevel hersteld. Het originele schilderwerk dat de constructie en ruimtelijke organisatie van de gevel accentueerde, bood het vertrekpunt voor een nieuw kleurenpalet dat met de inzet van proefopstellingen samen met de bewoners is

bepaald. Ook werd samen met corporatie en bewoners naar een oplossing gezocht voor een afsluiting van de galerijen die omwille van sociale veiligheid gewenst was. Een nieuw ontworpen hek met lantaren en bellenplateau vormt nu de toegang aan de straat. De jury vindt dat deze ingreep getuigt van realiteitszin, maar ook enigszins ten koste gaat van de schakering van publieke naar private ruimte, een belangrijke karakteristiek van het Gouverneblok. Zij stelt vast dat hier een waardevol wooncomplex uit de jaren zeventig is aangepast aan de tijd en zijn optimistische uitstraling heeft herwonnen. Dit project laat zien dat het loont om een ogenschijnlijk bescheiden renovatie in bewoonde staat, met aandacht en vakmanschap uit te voeren. Dat het werken met de bestaande woningvoorraad vele inspirerende vormen kan aannemen bewijst het project **Curves, colours and cutouts**. Ook hier gaat het om bestaande architectuur die met aandacht en ontwerpvaardigheid een nieuwe toekomst heeft gekregen.

Zoals veel andere jonge gezinnen in Rotterdam, waren de eigenaren van dit jarennegentighuis lang op zoek geweest. Deze twee-onder-een-kapwoning in Hilligersberg-Schiebroek had weliswaar een mooie ligging met een flinke tuin, maar over de ruimtelijke indeling en esthetiek waren de bewoners heel wat minder enthousiast. In plaats van zich te laten afschrikken door de lage plafonds, onhandige hoekjes en beperkte lichtinval, gingen ze samen met een bevriend architect op zoek naar oplossingen. Hier is Lagado architecten erin geslaagd om met één

met één zwierig gebaar is een kleurloos en traditioneel huis omgetoverd in een elegante omgeving

zwierig gebaar een kleurloos en traditioneel huis om te toveren in een elegante en comfortabele omgeving. Met de verplaatsing van de keuken naar de tuinzijde en een verkleining van de garage ontstond ruimte om het wonen op vanzelfsprekende wijze te verbinden met de achtertuin. Alle hoekigheid en onhandigheid van het huis werd opgelost in de kleurige rondlopende wanden die het interieur opnieuw organiseren. Goed geplaatste openingen brengen licht en zicht, en slimme uitsparingen bieden extra's zoals een zitplekje in de gang of een open kastje. Een bescheiden opgave waar het ontwerp plezier van afspat, vindt de jury. **Curves, colours and cutouts** laat op overtuigende wijze zien hoe een minder courante woning kan worden gereanimeerd. Dat biedt een hoopvol perspectief voor de bestaande woningvoorraad in Rotterdam.

Door de ogen van nu

Een blik op wat de bestaande stad kan bieden en wat zij nog nodig heeft, is zeker zinvol bij het beoordelen van de nieuwbouwprojecten voor de Rotterdam Architectuurprijs, vindt de jury. Een daarvan is **De Houten Kop**, een kleinschalig project op Katendrecht dat in een proces van zeven jaren tot stand kwam op basis van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) en werd ontworpen door Architectuur Maken. Tegen de blinde gevel van een sociaal woningbouwproject uit de jaren tachtig

verrees een opvallend driezijdig kopgebouw van drie verdiepingen met uitzicht op het Kaappark. Met een casco uit CLT (kruislings verlijmd hout), verduurzaamde houten geveldelen en zonnepanelen op het dak, presenteert het een duurzaam alternatief op standaardbouw in beton of kalkzandsteen. Balkons en dak zijn berekend op flinke grondpakketten waarin bomen en nectarrijke planten zijn geplaatst als aanvulling op de in de omgeving aanwezige flora en fauna. Binnen bevinden zich drie comfortabele appartementen waarvan het onderste in gebruik is als ontwerpstudio. De extra verdiepingshoogte zorgt voor goed gedimensioneerde ruimtes waar grote vensters uitzicht bieden op het park en het SS Rotterdam. De jury kijkt met bewondering naar een duurzaam en vaardig ontworpen project dat fantastische woon- en werkruimtes biedt, waarvoor opdrachtgevers en architect een opmerkelijk doorzettingsvermogen hebben getoond. En tegelijkertijd vraagt ze zich toch ook af hoeveel de combinatie van programma en locatie hier teruggeeft aan de stad. De Houten Kop realiseert inderdaad ‘ogen op het park’, maar hebben andere mensen, zoals de bewoners van het aangelegen wooncomplex, niet evenveel recht op dit prachtige uitzicht? Zet het project de verschillen in de buurt niet juist verder op scherp? En was dit niet een uitgelezen kans geweest om het gemeenschapsleven in de buurt te activeren met een toegevoegde buurtfunctie? Voor de afwegingen bij de combinatie van programma en gebouw kijkt de jury een stukje terug in de geschiedenis want ook hier speelt de factor tijd een rol.

met The Hudsons is een nieuwe tijdlaag toegevoegd aan Bospolder-Tussendijken

De Houten Kop kwam namelijk tot stand in het kader van *Pak je ruimte*, een voormalig gemeentelijk initiatief dat kleine, ongebruikelijke bouwlocaties in de stad in kaart bracht en partijen uitnodigde om daarvoor een project te ontwikkelen. Het mes sneed destijds aan twee kanten. De architectuur- en bouwwereld die nog te kampen had met de gevolgen van de kredietcrisis kreeg een kleinschalige mogelijkheid om bijzondere architectuur te ontwikkelen. De stad profiteerde van architectonische smaakmakers die Rotterdam verder afmaakten. Over het feit dat *Pak je ruimte* hier een CPO-project met bijzondere architectuur mogelijk heeft gemaakt, is de jury enthousiast. Wel vindt zij het goed om ook met de kennis en inzichten van het heden naar dit initiatief te kijken. Nu de kredietcrisis tot de geschiedenis behoort, de bouw op volle toeren draait en het gesprek over sociale gelijkheid scherper wordt gevoerd, zou een programmering met daarin ook publiek programma hier goed hebben gepast.

Aandacht voor context

Ook voor een waardering van de meer grootschalige woningbouwprojecten Parkbuurt en The Hudsons is de context in ruimte en tijd van belang. **Parkbuurt** is een nieuwe toevoeging aan het suburbane Hoogvliet waar 137 betaalbare, grote koopwoningen verzezen in een parkachtige omgeving. De vijf clusters van woningen zijn gegroepeerd rond een serie groene scheggen die

deel uitmaken van een grootschalige groenstructuur, vanuit Meeuwenplaat, via de Parkbuurt doorlopend in het Oedevlietsepark en de Visserijgriend. Dat dit groen in het ontwerp niet voor lief werd genomen, blijkt uit de zorgvuldigheid waarmee op sommige plekken om bestaande bomen is heen gebouwd. Ook is een waterretentiesysteem aangelegd dat het groen in voor- en achtertuinen van water kan voorzien, terwijl wadi's het overtollige regenwater opvangen. De jury is gecharmeerd van de ontwerp kwaliteit van de opgetilde veranda's, onderling gescheiden door staaldraden met begroeiing. Ze zijn het gezicht van dit project en vormen een zachte overgang tussen privé en openbaar. De beukmaat van zes meter maakte hier openslaande deuren mogelijk die de woningen via de keuken een directe verbinding geven met de veranda en het groen. Aan deze zijde zijn ook de voordeuren gelegen, maar doordat de veranda's alleen te voet bereikbaar zijn, verwacht de jury dat de achterkant van de woningen in de praktijk vaker als entree gebruikt zal worden. Daar, aan de binnenkant van de blokken, treft de jury een heel andere wereld, losgezongen van het groene karakter en de ontwerp kwaliteiten van de voorzijde. Het is een informele omgeving waar auto's geparkeerd kunnen worden met schuren en achtertuinen verborgen achter schuttingen. Misschien hoort dit ook wel een beetje bij een typisch suburbane woonomgeving zoals die in Parkbuurt gecreëerd is, bedenkt de jury.

De grote en betaalbare woningen met mooi metselwerk van RoosRos Architecten in een groene omgeving naar ontwerp van Echo Urban Design, zijn een belangrijke aanvulling op het woonaanbod in Hoogvliet, vindt de jury. Dat 75 procent van de kopers uit Hoogvliet zelf afkomstig is en dus voor de wijk werd behouden, ziet zij vanuit het standpunt van volkshuisvesting als een belangrijk wapenfeit van opdrachtgevers Heijmans en gemeente Rotterdam.

The Hudsons, het andere grootschalige woonproject uit de juryselectie, is gelegen in de stadswijk Bospolder-Tussendijken. Dit is van oudsher een arme buurt waarin de schade van een vergissingsbombardement in de Tweede Wereldoorlog in de loop der jaren is hersteld met woningbouw en publieke ruimtes van verschillende generaties tussen de jaren vijftig en vandaag. Met The Hudsons is een nieuwe tijdlaag toegevoegd aan de rand van het Dakpark dat met zijn watertrappen, barbecueplekken en buurttuin een grote publiekstrekker vormt in de wijk. The Hudsons kenmerkt zich door een getrapte opzet van openbaar naar privé. Bij de voordeuren markeert een verschil in bestrating een entreezone waar bewoners bloempotten en bankjes kunnen plaatsen, een subtiele overgang van openbare ruimte naar woning die iets verder ontworpen had kunnen worden, vindt de jury. De parkeergarages bevinden zich binnenin de blokken met bovenop ruime binnentuinen die bewoners in onderling overleg hebben kunnen inrichten als collectieve ruimte of verkaveld tot privétuinen. Tussen de blokken liggen halfverharde zones, een soort semi-openbare straatjes die toegankelijk zijn voor elke voorbijganger maar gevoelsmatig tot het domein van de omwonenden behoren. Een mooie vondst, vindt de jury. Op de twee hoeken aan weerskanten van de Schippersstraat zullen maatschappelijke voorzieningen een plek krijgen en bijdragen aan het voorzieningenaanbod en de levendigheid in de wijk.

The Hudsons profiteert in woonkwaliteit volop van het groen van het Dakpark met de monumentale platanen langs de Hudsonweg. Tegelijkertijd zorgt de open opzet

met de tussengelegen groene zones ervoor dat het Dakpark ook sterker met de wijk verbonden wordt door de woonblokken als passtukken tussen wijk en park. De jury is enthousiast over de wijze waarop The Hudsons de bestaande sociale en ruimtelijke structuren in Bospolder respecteert en verrijkt. Het project biedt een rijke variatie aan woningtypen die een welkome aanvulling vormt op het woonaanbod in Bospolder-Tussendijken. Bovendien dragen de zorgvuldig ontworpen en uitgevoerde blokken, met hun expressieve metselwerk dat van donkerder aan de wijkkant oploopt naar steeds lichtere tinten aan de parkkant, bij aan de architectonische kwaliteit van de omgeving. De jury spreekt haar waardering uit voor de wijze waarop The Hudsons de stad afmaakt door zich aandachtig en respectvol te voegen in de context. Orange Architects en opdrachtgevers ERA Contour en BPD Gebiedsontwikkeling hebben hier op alle fronten dus net een stapje extra gezet. Alle reden voor een eervolle vermelding voor The Hudsons.

Wat is architectuur?

Het doel van architectuur is dat zij zich wortelt in haar omgeving, maar sommige inzendingen voor de Rotterdam Architectuurprijs hebben een heel andere intentie. De **Rotterdam Rooftop Walk** was een tijdelijk project dat in de zomer van 2022 iedereen die dat wilde (en niet al te veel last van hoogtevrees had) een blik bood op het daklandschap van de stad. Het is een initiatief van de Rotterdamse Dakendagen, een organisatie die een jaarlijks evenement programmeert om het publiek de ogen te openen voor ruimte en mogelijkheden op de daken van de stad. Na een oversteek met een koorddanser in 2018 en een zipline in 2019, werd in 2022 uitpak met een publiek toegankelijke dakroute die de oversteek maakte over de Coolsingel. Het was een technisch huzarenstukje met steunpunten op de Coolsingel en een aan de gevel bevestigde steigertrap, een ontwerp waarvoor de Rotterdamse Dakendagen en MVRDV de handen ineen hebben geslagen. Dit project bracht de jury in gesprek over de definitie van architectuur. Gaat het bij architectuur per definitie om een fysieke constructie of kan architectuur ook de daad zijn die wordt gesteld – in het geval van de Rotterdam Rooftop Walk een zo breed mogelijk publiek betrekken bij de stad? De jury heeft grote waardering voor de educatieve waarde van de Rotterdam Rooftop Walk die ook een tentoonstelling omvatte en gekoppeld was aan een inhoudelijk programma op de kennisdag. Het past in een traditie waarmee de Rotterdamse Dakendagen sinds 2016 bouwen aan een internationaal netwerk om kennis over dakgebruik uit te wisselen en te delen met het brede publiek. De kracht van dit project, zo gelooft de jury, zit hem daarom in de combinatie van architectuur als constructie en architectuur als daad, in dit geval een educatieve daad die met een bezoekersaantal van 205.000 een onwaarschijnlijk groot bereik heeft gevonden.

Een ander project dat de definitie van architectuur voor de jury op spanning heeft gebracht is het **Getijdenpark Eiland van Brienoord**. De jury beschouwt het park als een natuurbouwwerk. Het beheer van het Eiland van Brienoord is sinds 2000 gericht op natuurontwikkeling. Met de oprichting van de Buitenplaats Brienoord en het paviljoen Maaspoints: Water Woud ontwikkelde het gebied zich tot een natuurpark voor de Rotterdammers waarvoor de realisatie van

het Getijdenpark het overkoepelend sluitstuk vormt. Dat maakt op zijn beurt dan weer deel uit van een groter programma met getijdenparken aan de oevers van de Nieuwe Waterweg, de Hollandse IJssel en de Nieuwe Maas in het kader waarvan de komende jaren ook de Keilehaven en Feyenoord City zullen worden aangepakt. De gemeente Rotterdam kiest daarmee voor een strategie om de bijzondere getijdennatuur van de Zuid-Hollandse Delta te omarmen. De inrichting van het Getijdenpark Eiland van Brienoord is erop gericht deze natuur met alle bijbehorende flora en fauna zoveel mogelijk de ruimte te bieden en bezoekers de kans te geven deze ongestoord en ongestuurd te beleven. De jury waardeert de terughoudendheid van het ontwerp dat de natuur en historie van de plek omarmt. Hier wordt geen ontwerpstatement gemaakt, maar een bescheiden ontwerptaal gebezigd die zich voegt in een omgeving waar industrie en natuur elkaar op een haar na raken. Twee bruggen en verschillende vlonders, vormen samen met de ontwikkeling van natuurlijke oevers en de zandbank aan de westzijde, de belangrijkste onderdelen van het parkontwerp. Het resultaat is een stuk stadsnatuur waar de spindotterbloem, de lepelaar en zelfs de bever zich thuis voelen, maar ook de menselijke bewoners van Rotterdam hun weg kunnen vinden in de getijdennatuur. De jury spreekt haar grote waardering uit voor de beslissing van de gemeente Rotterdam om de rivier als eeuwenoude levensader en ecosysteem midden in de stad, zichtbaar en beleefbaar te maken. De combinatie van industrie

gaat het bij architectuur om de fysieke constructie of de daad die wordt gesteld?

op de kades van Feijenoord en natuur op het Eiland van Brienoord wekt bij haar verwondering en zelfs ook een beetje bezorgdheid. Maar het heeft ook onverwachte educatieve waarde: het Getijdenpark laat namelijk zien dat de natuur veerkrachtig en dynamisch is en elke mogelijkheid zal aangrijpen om terrein te winnen. De jury is blij verrast dat het park ruimte biedt aan flora en fauna, maar ook aan de dynamiek van de rivier die sedimenten laat aanspoelen en oevers laat veranderen. In dit project zegeviert het 'laten' in plaats van het 'doen' waarmee het Getijdenpark Eiland van Brienoord op meer dan één manier een nieuw perspectief op stad en architectuur biedt, volop reden voor een eervolle vermelding, vindt de jury.

Architectuur als leermiddel

Wie de blik richt op de toekomst van Rotterdam en de bijdrage die architectuur daaraan kan leveren, komt onvermijdelijk uit bij onderwijsarchitectuur. De plekken waar onze kinderen, jongeren en jongvolwassenen hun onderwijs krijgen en een belangrijk deel van hun tijd doorbrengen, leveren een essentiële bijdrage aan hun verhouding tot elkaar, de natuur en natuurlijke hulpbronnen. Met de **Langeveld Building**, een multifunctioneel onderwijsgebouw, bouwt de EUR Campus Woudestein verder aan haar jonge traditie van duurzame architectuur. Het gaat daarbij zowel om transformatieprojecten zoals de Universiteitsbibliotheek

(winnaar Publieksprijs in 2017), als om de vele nieuwbouwprojecten op de campus. De jury observeert hoe een consequente inzet op duurzaam en klimaatadaptief bouwen hier leidt tot een lerend vermogen dat versnelling lijkt te brengen. Paul de Ruiter, architect van de Langeveld Building, ontwierp eerder al twee zeer duurzame gebouwen voor de campus: het Polakgebouw in 2015 en Hogeschool Rotterdam Business School in 2017. De Langeveld Building laat zien wat de vaste koers van opdrachtgevers en een intensieve samenwerking tussen opdrachtgever, bouwer en architect kan opleveren. Het is een energieproducerend gebouw met een revolutionair klimaatstelsel waarin de lucht van boven wordt aangevoerd om met grondwater te worden gekoeld en vervolgens, na circulatie, via een zonneshorsteen met zogenaamde Venturi-kap het gebouw te verlaten. De klimaatprestaties van het gebouw worden aangevuld met zonnepanelen op het dak en een waterbuffer om de binnen rijkelijk aanwezige beplanting van water te voorzien. Het hart van het gebouw is grotendeels opgetrokken uit hout en boomstammen afkomstig uit de Kroondomeinen die als constructieve elementen zijn ingezet, alles met het oog op CO₂ opslag en ruimtelijke kwaliteit. De materialen voor de Langeveld Building zijn deels geogst uit de sloop van andere panden, waaronder ook gebouwen op de campus, en het toegepaste hout heeft het MFC-keurmerk.

het geheim van de Fridtjof Nansenschool is de samenwerking tussen architect, bouwer, opdrachtgever en het enthousiaste team van de school

De jury is onder de indruk van de prestaties van het gebouw. De toepassing van het Earth, Wind and Fire-klimaatstelsel is niet alleen zeer duurzaam maar ook onderhoudsarm en levert bovendien een flinke winst op in vierkante meters. Ook is de jury enthousiast over de kwaliteiten van het studielandschap in het hart van het gebouw, een genereuze plek met een prettige atmosfeer en akoestiek die meteen door de studentenpopulatie in gebruik is genomen. Dat dit gebouw deze beide kwaliteiten in zich draagt is een opmerkelijke prestatie, vindt de jury. Nog beter zou het zijn als binnen en buiten zouden versmelten tot een meer samenhangend architectonisch geheel. Wellicht dat de begroeiing van de luifel en plantenbakken aan de gevel, evenals de voltooiing van de buitenruimte aan de zuidzijde daarbij nog zullen helpen.

De Fridtjof Nansenschool, in Ommoord is een schoolvoorbeeld van de wijze waarop architectuur kan bijdragen aan de ontwikkeling van de jongste generatie schoolgaande Rotterdamers. Tegenover wijkpark het Ommoordse Veld verrees op de plek van het oude schoolgebouw een nieuw gebouw dat met zijn buitenruimte een verbindende groene schakel vormt in de omgeving. Naast de formele opdrachtgever Stichting BOOR, was een enthousiast team vanuit de school zelf betrokken bij de nieuwbouw. Daarvoor boden de principes van het Jenaplanonderwijs, evenals de levensloop van Fridtjof Nansen, de

Noorse ontdekkingsreiziger naar wie de school is vernoemd, een vruchtbare bron van inspiratie. Het resultaat is een optimistisch schoolgebouw dat op intelligente en tegelijk bijna terloopse wijze ruimte biedt aan de saamhorigheid en interactie die in het Jenaplanonderwijs centraal staan.

De jury kijkt met bewondering naar de vanzelfsprekende manier waarop het gebouw inspireert tot een groter bewustzijn van energie en natuur. De zonnepanelen in de glazen overkapping werpen bij zonnig weer een schaduwpatroon op de tribunetrap en maken zo de winning van zonne-energie zichtbaar en ervaarbaar voor de leerlingen. Rondom de school is een natuurlijke, onverharde omgeving gemaakt waar de kinderen kunnen spelen met planten, water, boomstammen en modder. De jury is enthousiast over de vondst van een begroeid talud waarmee de begane grond naar de verdieping wordt geleid zodat niet alleen de lokalen op de begane grond maar ook die op de verdiepingen direct toegang hebben tot de buitenruimte. Dat bood meteen aanleiding om een waterloop met pomp te installeren als extra mogelijkheid om te spelen en te leren.

Het geheim achter de Fridtjof Nansenschool, zo gelooft de jury, is de samenwerking tussen BDG Architecten, bouwer BM Houwelingen, opdrachtgever BOOR én het team van de school. Het resultaat is een school die liefde en gedrevenheid uitademt.

Doorbouwen aan geschiedenis

Bij het bestuderen van de inzendingen van dit jaar heeft de jury aandachtig gekeken naar de wijze waarop de bouwwerken zich verhouden tot verleden, heden en toekomst van Rotterdam. Wat vragen deze projecten van Rotterdam, wat komen ze brengen, en welke stad levert dat op voor nu en de toekomst? Deze afwegingen vormden het kompas dat de jury heeft geleid naar de onmiskenbare winnaar van de Rotterdam Architectuurprijs 2023: **het Zuider Gymnasium**. Met de vestiging van het gymnasium in het poortgebouw van het voormalige Zuiderziekenhuis, een ontwerp van architect Ad van der Steur uit 1939, gaat dit monumentale complex een nieuwe toekomst tegemoet. Doordat structuur en kwaliteiten van het bestaande poortgebouw als uitgangspunt zijn genomen, bleven hier niet alleen de aanblik, maar ook veel historische karakteristieken van de architectuur behouden. De voormalige opnamehallen van het ziekenhuis, aan weerszijden van de poort op de begane grond, werden het entreegebied voor de leerlingen. Op de verdiepingen is de oorspronkelijke corridorstructuur aangepast zodat aan de voorzijde lokalen konden worden gesitueerd met erachter een studiehof. In de kap is een collegezaal opgenomen, en de voormalige ziekenhuiskeuken biedt ruimte aan theorielokalen en lab-voorzieningen. Het oude ketelhuis met stook- en installatieruimten werd een sfeervolle aula, en op het schoolplein prijkt de stomp van de oude schoorsteen als een monumentale herinnering aan vroeger tijden.

Het Zuider Gymnasium voldoet aan alle technische, ruimtelijke en klimatologische eisen die aan een moderne school gesteld mogen worden. En toch ligt de ware kracht van deze school in het historische karakter, in de monumentale trappen, overblijfselen van technische installaties en zelfs een monumentale muurschildering, die een plek hebben gekregen in de nieuwe school. Hergebruik van een bestaand gebouw is voor de jury een vanzelfsprekend duurzame

keuze vanuit het oogpunt van materiaalgebruik. In de transformatie van het poortgebouw ziet zij echter ook een vorm van maatschappelijke duurzaamheid die haar raakt.

Een leeromgeving waarin de geschiedenis van de gemeenschap tastbaar en voelbaar aanwezig is, levert een niet te onderschatten bijdrage aan de opleiding van middelbaar scholieren. Het Zuider Gymnasium biedt hen een plek met geheimen, bijzondere hoekjes, deuren, doorgangen en raadselachtige overblijfselen van het verleden, die zich laten verkennen en toe-eigenen. Daarmee wordt de school meer dan een omgeving die aan technische, ruimtelijke en klimatologische eisen voldoet, maar prikkelt zij de nieuwsgierigheid en stimuleert zij een authentiek gevoel van verbondenheid met deze plek. Het had trouwens maar weinig gescheeld of dit Zuider Gymnasium was er nooit gekomen. Toen het gebouw van het Zuiderziekenhuis na een fusie verkocht was aan een ontwikkelaar, waren er na verloop van tijd serieuze plannen om het te slopen. Het is te

danken aan de inspanningen van buurtbewoners, de gemeente en andere gedreven pleitbezorgers onder wie architect Joris Molenaar, dat dit op het nippertje werd voorkomen. Het heeft de aloude vraag van wie de stad eigenlijk is nog eens op scherp gezet. Het Zuiderziekenhuis laat zien wat vereende inspanningen van gemeente en burgers die samen opkomen voor historisch erfgoed kunnen betekenen voor de samenleving.

Door de samenwerking van opdrachtgever BOEI, bouwer Burgy Bouwbedrijf, Molenaar & Co architecten en het Zuider Gymnasium als gebruiker, lukte het om dit indrukwekkende ziekenhuiscomplex te transformeren en daarmee een belangrijk deel van de geschiedenis van Rotterdam Zuid te behouden. De realisatie van het eerste categorale gymnasium van Rotterdam Zuid op deze historische plek brengt verbinding en een optimistische blik op de toekomst. Met groot genoegen bekroont de jury daarom het Zuider Gymnasium met de juryprijs.

het Zuider Gymnasium biedt een plek met geheimen, bijzondere hoekjes, doorgangen en raadselachtige overblijfselen van het verleden

Ninke Happel
VOORZITTER

Mohamed Baba

Shelley Long

Lyongo Juliana

Veerle Alkemade

Fridtjof Nansenschool

De stem van het publiek

Iedereen die de architectuur van Rotterdam een warm hart toedraagt, kon ook deze editie weer stemmen voor de publieksprijs. Uit de 38 inzendingen maakte de vakjury een selectie van tien bouwwerken die de kwaliteit van de Rotterdamse architectuur breed in beeld brengen. Op deze projecten kon worden gestemd en dat heeft het publiek ook enthousiast gedaan. In de motivaties zijn rake observaties te lezen over de kwaliteiten van de nieuwe bouwwerken en hun betekenis voor de toekomst van Rotterdam en de Rotterdammers.

de winnaar: Fridtjof Nansenschool

De winnaar van de publieksprijs, de Fridtjof Nansenschool in Ommoord, laat zien hoe een gebouw kan bijdragen aan basisonderwijs. Op de plek van de oude school tegenover wijkpark het Ommoordse Veld, verrees een nieuw schoolgebouw dat met zijn buitenruimte een verbindende groene schakel vormt in de omgeving. Naast de formele opdrachtgever Stichting BOOR, was een enthousiast team vanuit de school zelf betrokken bij de nieuwbouw. Daarbij boden de principes van het Jenaplanonderwijs een belangrijke leidraad evenals Fridtjof Nansen, de Noorse ontdekkingsreiziger naar wie de school vernoemd is. Het resultaat is een optimistisch schoolgebouw dat volop ruimte biedt voor de saamhorigheid en samenwerking die in het Jenaplanonderwijs centraal staan. Een bewustzijn van natuur en energie is hierin op vanzelfsprekende wijze meegenomen. Zo zijn in de glazen kap boven het hart van de school zonnepanelen verwerkt. Bij zonnig weer werpen ze een schaduwpatroon op de trappen zodat de winning van zonne-energie zichtbaar en ervaarbaar wordt voor de leerlingen. Verbinding met de natuur is een centraal thema in de Fridtjof Nansenschool. Rondom de school ligt een natuurspeeltuin met bomen, planten, rotsblokken, boomstammen en een wadi

waar de kinderen in de pauzes kunnen spelen en ontdekken. Niet alleen de ruimtes op de begane grond hebben direct toegang tot deze buitenruimte maar ook de lokalen op de verdiepingen. Via een begroeid talud wordt de begane grond naar de verdieping gebracht. Een waterloop met pomp profiteert van de helling en biedt extra speelplezier. Het is vooral deze natuurlijke speelruimte die onder de stemmers op grote waardering kan rekenen. Een van hen schrijft: 'Het gebouw past perfect in de omgeving en sluit aan op de directe natuur om het gebouw. Bijzonder is dat je je binnen ook nog steeds dicht bij deze directe natuur verbonden voelt.' Dat de school helpt om kinderen een bewustzijn en gevoel van verantwoordelijkheid te geven met betrekking tot natuur en energie, vinden stemmers waardevol. Iemand schrijft: 'Kinderen van jongs af aan meegeven dat de natuur zo'n wezenlijk onderdeel uitmaakt van wie je bent. Dat verdient mijn stem.' En: 'Wat geweldig dat het een basisschool is gelukt om een ruimte te creëren waar kinderen zich kunnen ontwikkelen, breder dan taal en rekenen, ontdekkend, samenspelend en werkend in verbinding met de natuur.' Ook de leerkrachten zijn enthousiast, een van hen schreef: 'Het is

zo belangrijk om kinderen al op jonge leeftijd bij het klimaat te betrekken. Zij zijn de toekomst en als we meer van dit soort scholen zouden hebben, ziet die toekomst er rooskleurig uit.' En een leerling: 'Ik zit zelf op deze school. Je kan in het speelbos spelen met water, takken en modder. En op het dak heb je een mooi uitzicht.'

Dat architectuur echt kan bijdragen aan onderwijs onderschrijft deze ervaren leerkracht: 'De school sprak me enorm aan. Heel ruimtelijk en heel veel licht. De lokalen stralen geborgenheid uit. De ruimtes zijn functioneel en heel efficiënt. Ik heb meer dan 40 jaar in het onderwijs gewerkt, maar dit heb ik nog nooit gezien. Overall is over nagedacht. Kortom het is een prachtig gebouw!'

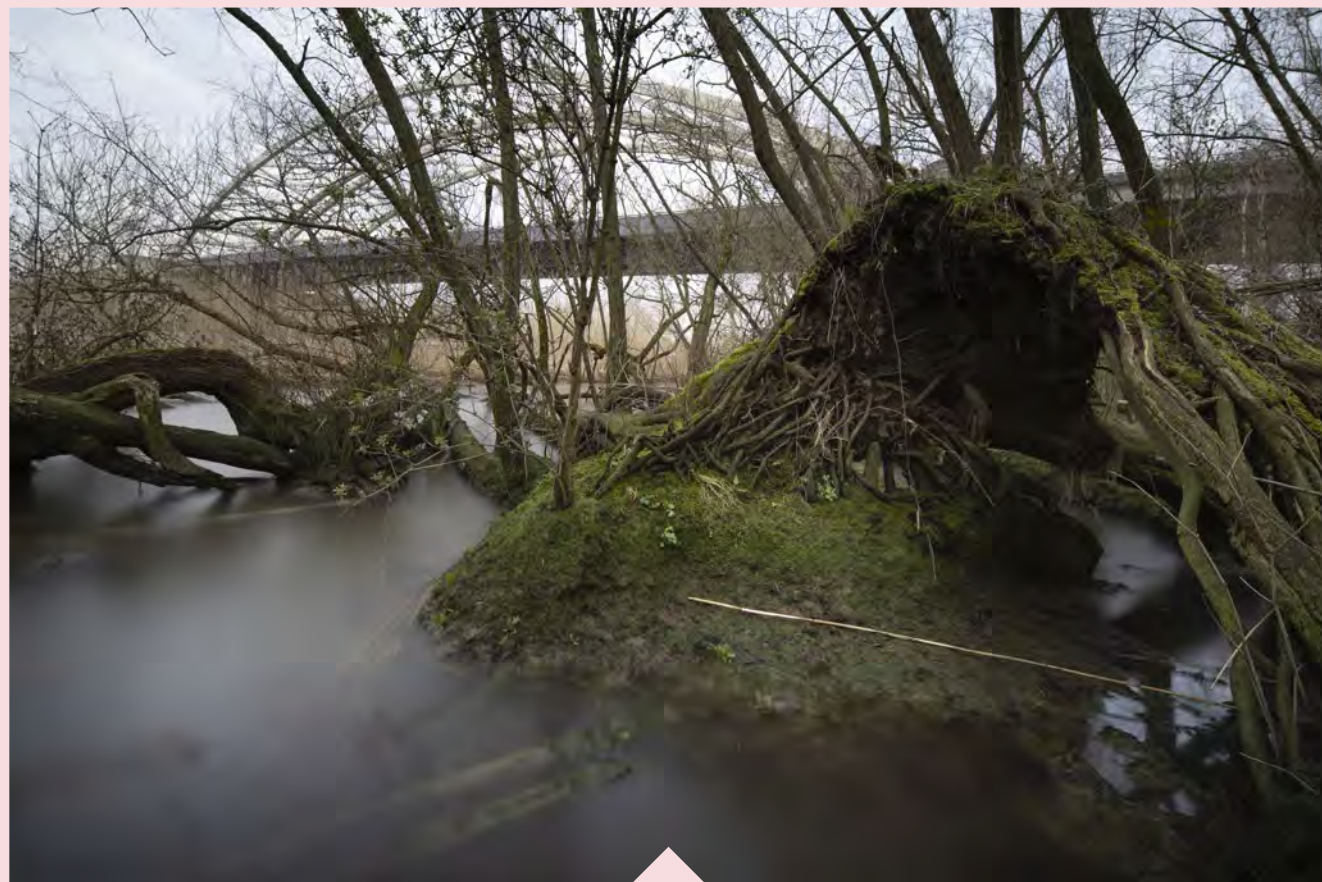

Zuider Gymnasium

tweede plaats: Zuider Gymnasium

Ook de tweede plaats is in de wacht gesleept door een schoolgebouw: het Zuider Gymnasium. Het is gevestigd in het poortgebouw van het voormalige Zuiderziekenhuis dat van 1939 tot 2011 in functie was. Toen er plannen waren om het te slopen, hebben de inspanningen van buurtbewoners, de gemeente en andere gedreven pleitbezorgers dit op het nippertje kunnen voorkomen. Nu gaat het complex een nieuwe toekomst tegemoet met het Zuider Gymnasium, het eerste categorale gymnasium van Rotterdam Zuid, in het poortgebouw. Doordat structuur en kwaliteiten van het bestaande gebouw als uitgangspunt zijn genomen, bleven niet alleen de aanblik maar ook veel historische karakteristieken behouden. De voormalige opnamehallen van het ziekenhuis, aan weerszijden van de poort op de begane grond, werden het entreegebied voor de leerlingen. Op de verdiepingen is de oorspronkelijke corridorstructuur aangepast zodat de lokalen aan de voorzijde kwamen te liggen met erachter een studiehof. In de kap is een collegezaal opgenomen, en de voormalige ziekenhuiskeuken biedt ruimte aan theorielokalen en lab-voorzieningen. In het oude ketelhuis met stook- en installatieruimten bevindt zich nu een sfeervolle aula en op het schoolplein herinnert de oude schoorsteen aan vroeger tijden. Het Zuider Gymnasium voldoet aan alle technische en ruimtelijke eisen die aan een moderne school gesteld mogen worden. Tegelijkertijd zijn oude elementen zoals de monumentale trappen, overblijfselen van technische installaties en zelfs een oude muurschildering bewaard gebleven. Het resultaat is een prikkelende leeromgeving waarin de geschiedenis tastbaar aanwezig is. Vrijwel zonder uitzondering gaan de motivaties bij de

stemmen voor het Zuider Gymnasium over de betekenis van het behoud van het Zuiderziekenhuis. Een stemmer schrijft: 'In een stad met zo weinig mooie oude gebouwen moet je de panden die je hebt, koesteren. Heel fijn dat het Zuiderziekenhuis gespaard is van de sloop en nu wordt getransformeerd.' Een ander memoreert de inzet van buurtbewoners: 'Vooral dankzij de inzet van Vreewijkers is de geplande sloop niet doorgegaan. Ik ben er trots op dat dit fraaie gebouw mede dankzij ons een tweede leven heeft gekregen.' Het is opvallend hoeveel stemmers zich persoonlijk verbonden voelen met het gebouw: 'Dit gebouw hoort bij Rotterdam. Ik ken het al mijn hele leven: mijn kleinzoon is er geboren en tweede kleinzoon gaat er nu naar school. Fantastisch mooi gerenoveerd met een prachtige nieuwe bestemming.' En: 'Het blijft bijzonder hoe creatieve geesten een voormalig ziekenhuisgebouw in een gezellige en moderne omgeving voor onderwijs om weten te toveren voor het onderwijs. Onze zoon van 12 is geboren in het Zuiderziekenhuis en gaat na de zomer naar het Zuider Gymnasium.' Ook krijgt het behoud van bestaande karakteristieken veel waardering. Iemand schrijft: 'Een prachtige eigentijdse school met behoud van originele elementen.' En een ander: 'Smaakvolle, eigentijdse invulling van het gebouw zonder geweld te doen aan het authentieke karakter. Een waarlijk kunststukje.' Dat het eerste categorale gymnasium op Rotterdam Zuid in dit historische gebouw een plek vindt, is voor veel stemmers een krachtig symbool: 'Dit project brengt wat Zuid hard nodig heeft: kwaliteit, toekomstperspectief en waardering voor wat er al is.' En: 'Dit is een gebouw met geschiedenis waar toekomst gecreëerd wordt.'

Getijdenpark Eiland van Brienoord

derde plaats: Getijdenpark Eiland van Brienoord

Winnaar van de derde plaats van de publieksprijs is een natuurbouwwerk, het Getijdenpark Eiland van Brienoord. Het eiland in de Nieuwe Maas voor de oevers van Feijenoord heeft een veelbewogen geschiedenis. In de negentiende eeuw was het een plek voor de visserij op steur en zalm, vanaf het begin van de twintigste eeuw kwam de jeugd van Rotterdam Zuid hier samen in de twee clubhuizen Arend en Zeemeeuw. Na de Tweede Wereldoorlog werd in de omgeving nog met succes naar aardolie geboord en in de jaren zestig werden op het Brienoordeiland de tunnelementen voor de Rotterdamse metro gebouwd.

Sinds 2000 is het beheer van het eiland gericht op natuurontwikkeling. Met de oprichting van de Buitenplaats Brienoord (in 2019 door de jury onderscheiden met een eervolle vermelding) en het paviljoen Maaspoints: Water Woud (eervolle vermelding 2021) ontwikkelde het gebied zich geleidelijk tot een natuurpark voor de Rotterdammers. De realisatie van Getijdenpark Eiland van Brienoord is het sluitstuk in deze ontwikkeling. Het project maakt deel uit van een overkoepelend programma met getijdenparken aan de oevers van de Nieuwe Waterweg, de Hollandse IJssel en de Nieuwe Maas waarbij de komende jaren ook de Keilehaven en Feyenoord City zullen worden aangepakt. De gemeente Rotterdam kiest hiermee voor een strategie om de bijzondere getijdennatuur van de Zuid-Hollandse Delta te omarmen.

De inrichting van het Getijdenpark Eiland van Brienoord is erop gericht deze getijdennatuur met alle bijbehorende flora en fauna zoveel mogelijk de ruimte te bieden en bezoekers de kans te geven deze ongestoord en ongestuurd te beleven. Kenmerkend is de terughoudendheid van het ontwerp. Twee bruggen en verschillende vlonders zijn de belangrijkste onderdelen van het parkontwerp dat vooral draait om ruimte laten en beheren. Het resultaat is een stuk stadsnatuur waar de spindotterbloem, de lepelaar en zelfs

de bever zich thuis voelen, maar waar ook de menselijke bewoners van Rotterdam hun weg weten te vinden. De stemmers zijn enthousiast over natuurontwikkeling als inzending voor de Rotterdam Architectuurprijs. Een van hen schrijft: 'Rotterdam staat wereldwijd bekend om haar architectuur. Nog mooier is het om bewoners en bezoekers nu ook te wijzen op de mooie en bijzondere groene ontwerpen. Dat is niet alleen mooi om naar te kijken, maar ook heerlijk om in te vertoeven.' En een andere stemmer: 'Een architectuurprijs voor de natuur in Rotterdam is echte winst. Het is ook hoogste tijd. Een bouwwerk is niet alleen maar dienend voor de mens maar voor al onze medebewoners inclusief de rivier.' En: 'Geen stedelijke ontwikkeling zonder toevoegen, verbeteren of toegankelijk maken van groen.'

Ook het perspectief op de stad vanuit de natuur kan op veel waardering rekenen. Iemand noemt het Getijdenpark Getijdenpark Eiland van Brienoord 'een onverwachte groene oase in de drukke stad' en schrijft verder 'uitkijkend over de Nieuwe Maas met het gegons van de werkende samenleving op de achtergrond doet je beseffen dat je af en toe rust moet nemen in het jachtige bestaan.' Juist voor kinderen wordt het project ook heel belangrijk gevonden: 'Onze schoolkinderen komen hier tot rust en ervaren een gevoel van veiligheid en vrijheid. Er zijn geen andere plekken waar ik ooit ben geweest die dit effect hadden.' En stemmers vinden dat Getijdenpark Getijdenpark Eiland van Brienoord bewust maakt van de Deltanatuur als de basis van Rotterdam: 'Wat een verrijking van de oevers van de Maas. Met de seizoenen en de bewegingen van het water verandert het eiland. Prachtig hoe de natuur zijn grip weer neemt.' Een ander noemt het 'een belangrijke eerste stap in de ontwikkeling van een nieuwe relatie tussen stad en rivier: de rivier niet meer als industrieel scheepvaartkanaal maar als kern van een prachtig deltalandschap waarin de stad te gast is.'

RAP
WINNAAR
PUBLIEKSPRIJS
2023

FRIDTJOF NANSENSCHOOL

RAP
WINNAAR
PUBLIEKSPRIJS
2023

ROTTERDAM ARCHITECTUURPRIJS 2023

RAP
3^e PLAATS
PUBLIEKSPRIJS

RAP
EERVOLLE
VERMELDING

GETIJDENPARK EILAND VAN BRIENENOORD

GETIJDENPARK EILAND VAN BRIENENOORD

GETIJDENPARK EILAND VAN BRIENENOORD

RAP

LANGEVELD BUILDING

THE HUDSONS

DE HOUTEN KOP

CURVES, COLOURS AND CUTOUTS

ZUIDER GYMNASIUM

FRIDTJOF NANSENSCHOOL

ROTTERDAM ROOFTOP WALK

GOUVERNEBLOK

WONINGEN PARKBUURT

GETIJDENPARK EILAND VAN BRIENENOORD

rotterdamarchitectuurprijs.nl

Zuider Gymnasium
 Architect: Molenaar & Co architecten
 Opdrachtgever: BOEI Nationale Maatschappij tot Restaureren & Herbestemmen van Cultureel Erfgoed
 Bouwer: Burgij Bouwbedrijf

air

ROTTERDAM ARCHITECTUURPRIJS
 ACTUELE ROTTERDAMSE ARCHITECTUUR IN KAART GEBRACHT

ZUIDER